

Metaphorical Perceptions of Nursing Students About "Nurse" Concept

Şerife YILMAZ^{1a}, Gamze ÖZBEK GÜVEN^{2b}

¹Department of Nursing History and Ethics , Faculty of Health Sciences, University of Düzce, Düzce,
TURKEY

²Department of Medicine History and Ethics, Faculty of Medicine, University of Malatya Turgut Özal, Malatya, TURKEY

ORCID: ^a 0000-0002-5660-7712, ^b 0000-0002-5391-8873

ABSTRACT

The aim of this study was to determine the metaphorical perceptions of nursing students towards the concept of nurse. In this study, phenomenology method was used. The data of the study were obtained through a data collection form created to reveal students' socio-demographic characteristics and their perceptions of the concept of nurse. Students were asked to complete a prompt "Nurse is like ;because". The metaphors developed by the students were analyzed by content analysis. In addition, the metaphors were entered into the SPSS program and their frequency and percentage values were calculated. 80% of the students participating in the study are women and 20% are men and their average age is 21.58 ± 1.42. Students produced 47 metaphors for "nurse" and these metaphors were grouped under 3 categories; field of study and conditions, nursing roles, and nursing values. It was determined that the students most frequently explained the concept of nurse with the metaphors of mother (19), water (9), angel (9), sun (8), tree (6), superman (4) and ant /bee (4). Research results have revealed that students have positive perceptions regarding the concept of nurse. In addition to metaphors reflecting the traditional perspective on nursing, it was observed that they also used metaphors that reflect nursing roles and nursing values, which are important for the profession's professionalism. It is recommended to use metaphors in nursing education and to produce new metaphors that reflect nursing roles.

Key words: Metaphor, Nursing, Nursing students.

Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşire Kavramına İlişkin Metaforik Algıları

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin hemşire kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemeye çalışmaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın verileri öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ve hemşire kavramına ilişkin algılarını ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulan veri toplama formu ile elde edilmiştir. Öğrencilerden hemşire kavramını hangi metaforla ilişkilendirdiklerini belirlemek amacıyla "Hemşire gibidir; çünkü " cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Öğrencilerin hemşire kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar içerik analizi ile incelenmiştir. Ayrıca metaforlar SPSS programına girilerek frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %80'i kadın, %20'si erkeklerden oluşmaktadır ve yaş ortalamaları 21,58± 1,42'dir. Öğrenciler tarafından çalışma alanı ve koşulları, hemşirelik rolleri, hemşirelik değerleri olmak üzere 3 kategori altında toplam 47 metafor üretilmiştir. Öğrencilerin hemşire kavramını en sık anne (19), su (9), melek (9), güneş (8), ağaç (6), süpermen (4) ve karınca/arı (4) metaforları ile açıkladıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin ürettikleri metaforlardan hareketle öğrencilerin hemşirelik algılarının genel olarak olumlu yönde olduğu; hemşireliğe geleneksel bakış açısını yansıtan metaforlar yanında mesleğin profesyonelliği için önemli olan hemşirelik rollerini ve hemşirelik değerlerini yansıtan metaforlar da kullandıkları görülmüştür. Hemşirelik eğitiminde metaforlardan yararlanılması ve hemşirelik rollerini tam olarak yansıtan yeni metaforlar üretilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik, Hemşirelik öğrencileri, Metafor.

GİRİŞ

Metafor; bir kavramı, sözcüğü, terimi ya da olguyu daha iyi ifade edebilmek amacıyla başka anlamda olan bir sözcükle ilgi kurarak benzetme yoluyla kullanılmasıdır. Etimolojik olarak Yunanca "meta" ve "pherein" kelimelerinden oluşan "metapherein" kelimesinden gelmektedir (Levine 2005). İngilizcede "metafor" (metaphor), Türkçede "benzetme, eğretilme", eski Türkçede "mecaz", Arapçada "istiare" kelimeleriyle karşılanmaktadır (Demir ve Karakaş Yıldırım 2019).

Metafor, bir fenomeni/olguyu başka bir fenomene/olguya göre anlamak ve tecrübe etmektir. Metafor, şiirsel ve sıradan dil kullanımından öte düşünce ya da eylemlerin yerine sözcüklerin kullanılmasını sağlayan hayal gücünün bir parçasıdır. Bireylerin mecazlar yoluyla olayları, nesnelere, kavramları ya da çevreyi nasıl gördüklerini anlatmaya ve düşüncelerini açıklamaya yarayan bir araçtır (Lakoff ve Johnsen 2003).

De Guerrero ve Villamil (2002) metaforu, bir alana ait karmaşık yapıları anlatmak ve bu yapıları anlamayı kolaylaştıracak bilgileri bu yapıya yansıtmak için kullanılan araçlar olarak; Palmquist (2001) ise iki nesne ya da kavram arasında benzerlik ve farklılıkları kıyaslama ve birine ait deneyimi diğerine aktarma yoluyla ilişki kurularak oluşturulan mecazi bir yapı olarak tanımlamaktadır. Olayları ve deneyimleri daha iyi anlamak amacıyla gerçekliğin belirli yönlerine odaklanmak için sıklıkla metaforlardan yararlanılmaktadır (Burkhardt ve ark. 2019).

Metafor, bir kavramı ya da olguyu anlamamıza yardımcı olurken aynı zamanda kavram ya da olgunun nasıl algılandığını ortaya koymaya yarayan iyi bir öğrenme aracıdır (Palmquist 2001; Wurzbach 1999). Metaforlar, hemşirelik deneyimlerinin anlaşılmasına, mevcut kavramsal çerçeveler ile yeni bilgiler arasında yaratıcı bağlantılar kurmaya olanak sağlayan güçlü öğretim ve öğrenme kaynaklarıdır (Cook ve Gordon 2004; Czechmeister 1994; Wurzbach 1999).

Metaforlar kavramları ve olguları açıklamakla birlikte toplumun ya da meslek üyelerinin meslek algılarını ortaya koymaya da yardımcı olurlar. Metafor çalışmaları ile geleceğin hemşireleri

olan öğrencilerin mesleğe ilişkin düşüncelerini, deneyimlerini, tutumlarını, mesleği nereye konumlandıklarını, ileride nasıl bir hemşire olmak istediklerini, mesleki algılarını ortaya çıkarmak mümkündür. Öğrencilerin mesleki algılarının belirlenmesi, belirlenen bu algıların tartışılması ve olumsuz algıların olumluya dönüştürülmesi mesleğin gelişimi açısından önem arz etmektedir (Özmen ve ark. 2016). Buradan hareketle bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin hemşire kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemeye çalışmaktır.

MATERYAL VE METOT

Çalışmada öğrencilerin hemşire kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgu bilim (fenomenoloji) deseni tercih edilmiştir. Olgu bilim deseni, bildiğimiz ancak açıklamada bulunurken bilimsel bulgulara dayalı olarak net söylemler üretmediğimiz olguları derinlemesine inceleme fırsatı sunmakta, zengin söylemler oluşturarak yorumlamalarda bulunma olanağı tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2008). Olgu bilim yöntemi söz konusu olgunun daha iyi betimlenmesi, anlaşılması ve yorumlanmasını sağlamaktadır (Karataş 2015).

Araştırmanın evrenini 2016-2017 öğretim yılı bahar döneminde bir üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrenim gören üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri (260 öğrenci) oluşturmaktadır. Çalışmaya üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin dâhil edilmesinin nedeni hastane uygulamalarını görmüş olmalarıdır. Hastane uygulaması yapan öğrenciler mesleği daha yakından tanıyabilmekte ve mesleki deneyimlere sahip olabilmektedirler. Çalışmada evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmış, örneklem seçimine gidilmemiştir. Çalışma, katılmayı gönüllü kabul eden ve veri formunu uygun biçimde dolduran 130 öğrenci ile tamamlanmıştır. Çalışma için Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi İnvaziv Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (25.06.2017 tarih, 2017/70 sayılı), Düzce Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğünden (16.06.2017 tarih, 16764 sayılı) izin ve öğrencilerden sözel onam alınmıştır.

Araştırmanın verileri, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ve hemşire kavramına ilişkin algılarını ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulan veri toplama formu ile elde edilmiştir. Öğrencilerden hemşire kavramını hangi metaforla

ilişkilendirdiklerini belirlemek amacıyla "Hemşire gibidir; çünkü" cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Öğrencilerin hemşire kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar, içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İçerik analizi yolu ile veriler tanımlanmaya, verilerin içinde yer alan, birbirine benzeyen kavramlar ve temalar gruplandırılmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek 2008). Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar, iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Öğrenciler tarafından geliştirilen metafor olarak değerlendirilemeyecek kavramlar ve mantıklı biçimde gerekçelendirilememiş metaforlar değerlendirme dışında bırakılmıştır. Öğrenciler tarafından uygun biçimde yazılmış metaforlar birbirleriyle ilişkileri doğrultusunda her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kategorize edilmiş ve daha sonra karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucu kategori ve metaforlar yeniden düzenlenmiştir. Son olarak veriler, SPSS programına girilerek frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, hemşirelik öğrencilerinin hemşire kavramına yönelik oluşturdukları metaforlara ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %80'i kadın, %20'si erkeklerden oluşmaktadır ve yaş ortalamaları $21,58 \pm 1,42$ 'dir. Öğrencilerin %26,9'u sağlık meslek lisesi mezunu, %75,4'ü hemşireliği isteyerek tercih etmiş, %51,5'inin hemşireliğe ilişkin şu anki düşüncesi olumludur (Tablo.1).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	104	80,0
Erkek	26	20,0
Mezuniyet		
Anadolu Lisesi	53	40,8
Sağlık Meslek Lisesi	35	26,9
Genel Lise	35	26,9
Mesleki ve Teknik Lise	6	4,6
Fen Lisesi	1	0,8
Sınıf		
3	89	68,5
4	41	31,5
Hemşireliği isteyerek tercih etme durumu		
Evet	98	75,4
Hayır	32	24,6
Hemşireliğe ilişkin şu anki düşünce		
Olumlu	67	51,5
Olumsuz	10	7,7
Kararsız	53	40,8
Yaş	21,58± 1,42	
Toplam	130	100,0

Çalışmaya katılan öğrenciler tarafından toplam 47 metafor üretilmiştir. Öğrencilerin en sık kullandıkları metaforlar; anne (19), su (9), melek (9), güneş (8), ağaç (6), süpermen (4) ve karınca/arı (4) olmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşire Kavramına İlişkin Oluşturulan Metaforların Frekans ve Yüzde Değerleri

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Anne	19	Kalem/Defter	3	Kalp	2	Hazine	1
Melek	9	Liman	2	Sokak lambası	2	Öğrenci	1
Su	9	Yap-boz	2	Saat	2	Ahtapot	1
Güneş	8	Pusula	2	Köprü	1	Çimento	1
Ağaç	6	Öğretmen	2	Okyanus	1	Futbol topu	1
Süpermen	4	Oksijen	2	Siğınak	1	Müneccim	1
Karınca-Arı	4	Ressam	2	Bitki	1	Müzisyen	1
Yağmur	3	Anahtar	2	Gökkuşluğu	1	Toprak	1
Hizmetkar	3	Çınar	2	Terzi	1	Makina	1
Kardeş	3	Sargı bezi	2	Sabır taşı	1	İlkbahar	1
Sihirli değnek	3	Aşı	2	Bulut	1	Kitap	1
Hayat	3	Battaniye	2	Gökyüzü	1		
Toplam							130

Öğrenciler tarafından üretilen metaforlar; çalışma alanı ve koşulları, hemşirelik rolleri, hemşirelik değerleri olmak üzere 3 kategori altında toplanmıştır. Metaforlara ilişkin oluşturulan kategori ve alt kategoriler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Hemşire Kavramına İlişkin Öğrenciler Tarafından Üretilen Metaforlar ve Oluşturulan Kategoriler

Kategori	Alt kategori	Metafor
Çalışma alanı ve koşulları	Çalışma süresinin uzun ve düzensiz olması Yoğun çalışma temposu Çalışma alanlarının farklılığı/genişliği Görev, yetki ve sorumlulukların net olmaması	Sokak Lambası, Saat, Makina Karınca/Arı, Mum, Sabır Taşı Gökyüzü, Ahtapot, Okyanus Hizmetkar, Futbol Topu, Ahtapot
Hemşirelik Roller	Bakım verici rolü Eğitici rolü Araştırmacı rolü Danışmanlık rolü İletişim ve koordinatörlük rolü Tedavi edici-Rehabilite edici rolü	Anne, Toprak, Bahçıvan, İlkbahar Öğretmen, Kitap Öğrenci, Kalem/Defter Pusulula Köprü, Yap-Boz, Çimento, Anahtar Su, Güneş, Ağaç, Nefes, Bitki, Kalp, Oksijen, Sargı Bezi, Aşı, Yağmur, Çınar
Hemşirelik Değerleri	Yararlılık Özgecilik Güven Umut Eşitlik Estetik Mesleğe Atfedilen Değer	Anne, Kardeş Anne, Melek, Kardeş, Süpermen Çınar, Liman, Sığınak, Battaniye Gökkuşluğu, Yağmur, Vazo Anne Müzişyen, Sihirli Değnek, Ressam, Terzi Melek, Anne, Hazine, Bulut, Battaniye, Sihirli Değnek, Futbol Topu, Hizmetkar

Çalışma Alanı ve Koşulları

Çalışma alanı ve koşulları kategorisinde, çalışma süresinin uzun ve düzensiz olması, yoğun çalışma temposu, çalışma alanlarının farklılığı/genişliği ve görev, yetki ve sorumlulukların net olmaması olarak 4 alt kategori oluşturulmuştur. Çalışma süresinin uzun ve düzensiz olması alt kategorisinde sokak lambası, saat ve makine; yoğun çalışma temposu alt kategorisinde karınca/arı, mum ve sabır taşı; çalışma alanlarının farklılığı/genişliği alt kategorisinde gökyüzü, ahtapot ve okyanus; görev, yetki ve sorumlulukların net olmaması alt kategorisinde hizmetkâr, futbol topu ve ahtapot metaforları üretilmiştir.

Hemşirelerin yoğun çalışma temposu ile çalışma sürelerinin uzun ve düzensiz olması konusunda öğrenciler tarafından üretilen metaforlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

"Hemşire saat gibidir; çünkü 7/24 hizmet verir, gecesi gündüzü yoktur." (K27)

"Hemşire makine gibidir; çünkü sürekli çalışır." (K71)

"Hemşire arı gibidir; çünkü her şeye koşturur, çok çalışır." (K12)

"Hemşire karınca gibidir; çünkü hiç yorulmadan, usanmadan

çalışır." (K21)

Hemşireler çok geniş çalışma alanına sahiptir, birçok farklı alanda birçok farklı birimde hizmet sunmaktadırlar. Öğrenciler bu durumu; gökyüzü, ahtapot, okyanus gibi metaforlarla açıklamışlardır. Ayrıca öğrencilerin değindiği bir diğer konu ise hemşirelerin görev, yetki ve sorumluluklarının net olmaması ve hemşirelerin görevleri dışında birçok işi yapmak zorunda kalmalarıdır. Bu durumu hizmetkar, futbol topu ve ahtapot metaforları ile dile getirmişlerdir. Öğrencilerin ürettikleri metaforlar aşağıda örneklendirilmiştir.

"Hemşire gökyüzü gibidir; çünkü uygulama alanı çok geniş, sadece hastanede değil, her yerde ona ihtiyaç var." (K3)

"Hemşire ahtapot gibidir; çünkü tüm işlere yetişir." (K89)

"Hemşire hizmetkar gibidir çünkü; hep çalışır, hastanedeki her işi o yapar." (K14)

Hemşirelik Roller

Öğrenciler hemşirelerin bakım verici rolünü anne, ilkbahar,

toprak ve bahçıvan; eğitici rolünü öğretmen ve kitap; araştırmacı rolünü öğrenci, kalem/defter; danışmanlık rolünü pusula; iletişim ve koordinatörlük rolünü köprü, yap-boz, çimento, anahtar; tedavi edici-rehabilitasyon edici rolünü ise su, güneş, ağaç, nefes, bitki, kalp, oksijen, sargı bezi, aşı ve yağmur metaforları ile belirtmişlerdir. Öğrencilerin hemşirelik rolleri kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazıları şu şekildedir:

"Hemşire anne gibidir; çünkü bakıma muhtaç insanların her zaman yanındadır." (K20)

"Hemşire toprak gibidir; çünkü yaşam onunla başlar, bereket onda, sevinç onda her şeyin sonu olduğu gibi ölüm de ondadır." (K70)

"Hemşire bahçıvan gibidir; çünkü çiçeğin yeşerdiğini de solduğunu da görür." (K47)

"Hemşire yap-boz gibidir; çünkü eksik olduğunda ekibin bütünlüğü bozulur. Ekibin en değerli ve tamamlayıcı parçasıdır." (K61)

"Hemşire çimento gibidir; çünkü hastaneyi bir arada tutan kuvvettir." (K72)

"Hemşire su gibidir; çünkü hayat için vazgeçilmezdir. Hastaların acılarını azaltır, serinletir huzur verir." (K30)

"Hemşire ağaç gibidir; çünkü gövdesinde şifa dallarında umut dağıtır." (K100)

"Hemşire aşı gibidir; çünkü şifa dağıtır." (K11)

Hemşirelik Değerleri

Öğrenciler tarafından hemşirelik değerleri kategorisinde yedi alt kategoride çeşitli metaforlar üretilmiştir. Yararlılık anne, kardeş; özgecilik anne, melek, kardeş, süpermen; güven çınar, liman, sığınak, battaniye; umut gökkuşağı, vazo, yağmur; eşitlik anne; estetik müzisyen, sihirli, değnek, ressam, terzi metaforları ile ayrıca mesleğe atfedilen değer ise melek, anne, hazine ve bulut metaforları ile dile getirilmiştir. Bu kategoriye yönelik öğrenciler tarafından oluşturulan metaforlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

"Hemşire anne gibidir; çünkü zorluklara karşı sabırlı, yardımsever, güler yüzlüdür. Karşılıksız iyilik yapar." (K43)

"Hemşire melek gibidir; çünkü kendi hayatını bir kenara bırakıp mükemmel fedakarlık ile insanlara yardımcı olur." (K13)

"Hemşire kardeş gibidir; çünkü her durumda düzenleyici,

toparlayıcı ve şefkatlidir." (K82)

"Hemşire süpermen gibidir; çünkü insan hayatı söz konusu olduğunda kendi hayatından fedakarlık yapar." (K67)

"Hemşire çınar gibidir; çünkü yapraklarıyla (elleriyle) şifa, gövdesi (duruşuyla) güven verir." (K1)

"Hemşire battaniye gibidir; çünkü yazı sağlığa kısı hastalığa benzetirsek; kışın ihtiyacın olur yazın umrunda olmaz." (K15)

"Hemşire gökkuşağı gibidir; çünkü hastalık sonrası iyileşme umududur." (K42)

"Hemşire müzisyen gibidir; çünkü hastaların hayatlarına dokunur ve güzelleştirir." (K55)

"Hemşire hazine gibidir; çünkü toprak altında değersiz, toprak üzerinde zenginliktir." (K118)

"Hemşire yağmur gibidir; çünkü doğayı yeşerttiği gibi insanların içinde çiçek açtırır." (K81)

TARTIŞMA

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin hemşire kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar incelenmiştir. Öğrenciler hemşire kavramını açıklarken çok farklı metaforlar kullanmışlardır. Öğrenciler tarafından toplam 47 metafor üretilmiş olup bu metaforlar; 3 kategori ve 17 alt kategori altında sınıflandırılmıştır.

Sağlık ekibinin profesyonel bir üyesi olan hemşireler tanı, tedavi ve bakım hizmetlerinde önemli rol oynamakta; yaptıkları işin niteliği nedeniyle 7 gün 24 saat aralıksız sağlık hizmeti sunmaktadırlar. Hemşirelerin çalışma saatleri oldukça uzun ve düzensiz, çalışma tempoları yoğundur. Çalışmamıza katılan öğrenciler, bu durumu sokak lambası, saat, makine, karınca/arı gibi metaforlarla açıklamışlardır. Benzer şekilde Kale ve Çiçek (2015) de çalışmalarında hemşireler tarafından oluşturulan arı, robot, makine, sabır taşı gibi metaforları mesleğin zorluğunu ve çalışma koşullarının ağırlığını vurgulayan metaforlar olarak yorumlamışlardır.

Hemşire kavramı genellikle yataklı tedavi merkezlerini çağrıştıran bir kavram olmakla birlikte hemşireler sadece buralarda çalışmamakta; aile sağlığı, işyeri hemşireliği, okul sağlığı gibi birçok farklı alanda ve birimde topluma sağlık hizmeti sunmaktadır. Hemşirelerin çalışma alanlarının çeşitliliği öğrenciler tarafından gökyüzü, ahtapot, okyanus gibi

metaforlarla açıklanmıştır.

Öğrencilerin çalışma alanı ve koşulları kategorisinde belirttikleri bir diğer konu ise hemşirelerin görev, yetki ve sorumluluklarının net olmaması ve hemşirelerin görevleri dışında birçok işi yapmak zorunda kalmalarıdır. Görev, yetki ve sorumlulukların net olmamasından kaynaklı birçok işi yapmak zorunda olmanın öğrencilerde değersizlik hissi yarattığı, hizmetkâr ve futbol topu metaforları ise bu değersizliğin yansımaları olarak yorumlanmıştır. Kale ve Çiçek'in (2015) çalışmasında da hemşireler farklı metaforlarla görev tanımlarının belirsizliğini, kendi görevleri dışında birçok işi yaptıklarını, çok çeşitli işlerde görevlendirildiklerini belirtmişlerdir.

Hemşireler, sağlık hizmeti sunumunda önemli görevler üstlenmektedir. Bu görevlerini bakım verici, eğitici, araştırmacı, yönetici, karar verici, savunucu, danışmanlık, iletişim ve koordinatörlük ile tedavi edici-rehabilite edici rolleri ışığında yerine getirmektedirler. Hemşirelik, bakım temelli bir meslektir ve hemşireliğin en önemli rolü bakım verici rolüdür. Öğrenciler bakım verici rolünü genellikle anne metaforu ile ifade etmişlerdir. Anne metaforu toplumda sıradan görülen, fark edilmeyen, sıklıkla annelikle özdeşleştirilmiş sabır, emek, fedakârlık gibi değerleri içeren mesleğe geleneksel bakışı yansıtan bir metafordur (Fagin ve Donna 2000; Winslow 1984; Wurzbach 1999). Ayrıca öğrenciler tarafından üretilen ilkbahar, toprak ve bahçıvan metaforları ile hemşirenin bakım verici rolünün sürekliliği, bireyselliği, hemşirenin doğumdan ölüme bireylerin iyi-kötü her anına tanık olduğu; yaşamın başlangıcından sonuna kadar her süreçte hemşirenin olduğu vurgulanmıştır (Rolfe 2019a). Aynı vurgunun Özmen ve ark. (2016)'nın çalışmasında da yapıldığı görülmektedir.

Hemşire ekip içi iletişimi sağlamada, hasta tedavisinin planlanmasında ve yürütülmesinde önemli rol üstlenir. Hemşire; ekibi bir arada tutan, koordinasyonu sağlayan, ekibin önemli bir üyesidir. Hemşirenin iletişim ve koordinatörlük rolü Kale ve Çiçek'in (2015) çalışmasında hemşireler tarafından ağacın dalları, eldiven, terazi metaforları ile Özveren ve ark. (2018) çalışmasında ise köşe taşı ve bir elin parmağı şeklinde ifade edilirken; bu çalışmada öğrenciler tarafından köprü, yap-boz, çimento, anahtar metaforlarıyla ifade edilmiştir. Ürettiklen metaforlardan hareketle öğrencilerin hemşireliğin

ekip içindeki rollerinin önemini farkında oldukları söylenebilir.

Hemşirelik, sağlık hizmetlerinin sunumunda önemli rolleri olan profesyonel bir meslektir. Profesyonel olmak bir takım değerlere sahip olmayı gerektirmektedir. Değerler, davranışa rehberlik eden ve bireyin kendini adadığı idealler ve inançlardır. Değerler bireylerin sorumluluklarını yansıtmakta, algılarını etkilemekte ve davranışlarına yön vermektedir. Hemşirelik mesleğinde yararlılık, özgecilik, eşitlik, insan onuru, adalet, doğruluk ve estetik gibi değerler yer almaktadır. Yararlılık, Amerikan Hemşireler Birliği (ANA) ve ICN tarafından sağlıklı/ hasta bireyin esenliğine vurgu yapan önemli bir değerdir (Costello 2017; Holly ve Degazon 2008). Hemşirelikte önemli bir diğer değer de özgecildir. Özgecilik karşılık beklemeden başkasının yararı için yapılan davranış olarak tanımlanmaktadır. Bir davranışın özgeci olarak nitelendirilebilmesi için ödül beklentisi içinde olmadan, tamamen gönüllü ve bilinçli olarak, yalnızca diğer kişinin sıkıntısını azaltmak ya da ortadan kaldırmak niyetiyle yapılması gerekmektedir (Costello 2017). Özgecilik özünde şefkat, merhamet, fedakârlık, güler yüz, sabır, anlayış ve başkasının yararını gözetmeyi içermektedir. Öğrenciler hemşirenin özgecilik değerini, anne metaforu kullanarak dile getirmişlerdir. Kale ve Çiçek'in (2015) çalışmasına katılan hemşireler de hemşirelerin şefkatli, sabırlı, verici, güven sağlayıcı, dert ortağı olduklarını belirtmişlerdir. Tüm bu özellikleri vurgulamak için hem bu çalışmada hem diğer çalışmalarda en sık kullanılan metaforlar anne, melek ve süpermen metaforlarıdır (Kale ve Çiçek 2015; Özmen ve ark. 2016; Özveren ve ark. 2018; Saldamlı ve Andsoy Işık 2017; Winslow 1984).

Öğrenciler tarafından vurgulanan diğer değerler çınar, liman, sığınak, battaniye metaforları ile güven ve gökkuşağı, vazo, yağmur metaforları ile de umut olmuştur. Benzer şekilde Kale ve Çiçek (2015) ile Özmen ve ark. (2016)'nın çalışmalarında da hemşirelerin ve öğrencilerin hemşireleri güven ve umut verici gördükleri metaforlarla dile getirilmiştir.

Hemşirelik, bilim ve sanattan oluşan bir disiplindir. Hemşireliğin değerlerinden estetik, hemşireliğin sanatsal boyutunu yansıtmaktadır. Öğrenciler de bu değeri müzisyen, sihirli değnek, ressam, terzi gibi metaforlarla özellikle hemşireyi hastanın hayatına dokunan kişi olarak tanımlamışlardır.

Hastanın hayatına dokunmayı Gary Rolfe de müzisyen metaforu ile açıklamakta ve hasta bakımında hemşirenin bağımsız rollerine, kişisel bilgi ve becerisini kullanmadaki yaratıcılığına dikkat çekmektedir (Rolfe 2019b). Özmen ve ark. (2016)'nın çalışmasında da bir öğrenci bu vurguyu "Hani masallarda olur ya, en umutsuz anda elinde sihirli değneği olan bir peri çıkar ortaya. Her şey bir anda güzelleşir. Hemşire de öyledir. İnsanların en kötü anlarında yanlarında olur." cümlesi ile yapmaktadır.

Sağlık profesyonellerinin meşakkatli ve bir o kadar da kutsal bir görev yaptıkları, genel olarak kabul görmüş bir kanıdır. Hemşireliğe atfedilen bu kutsallığı, modern hemşireliğin kurucusu kabul edilen Florence Nightingale ile ülkemizde hemşirelikte öncü kabul edilen Safiye Hüseyin Elbî'nin mesleğe başlamasında da görmek mümkündür. Her ikisi de mesleği kendilerine gelmiş ilahi bir emir olarak kabul etmektedir (Yılmaz Gören ve Yalım 2016). Hemşireliğe geleneksel bakışta bu kutsallık vurgusunun sıklıkla yapıldığı görülmektedir. Çalışmamızda öğrenciler tarafından üretilen anne ve melek metaforları, hemşireliğe atfedilen kutsallığın bir yansıması olarak yorumlanmıştır. Ayrıca sihirli değnek, süpermen gibi metaforlarla hemşirelere doğaüstü güçlerin atfedildiği de görülmektedir. Benzer yorumların ve çıkarımların Kale ve Çiçek (2015) ile Özmen ve ark. (2016)'nın çalışmalarında da yer aldığı görülmektedir.

İçinde bulunulan dönem, meslekleri ve mesleklere bakışı etkilemektedir. Bu durum, kullanılan metaforlara da yansımaktadır. Hemşire ya da hemşirelik kavramını açıklamak için kullanılan metaforların dönemin özelliklerini ve hemşireliğe bakışı yansıttığını söylemek mümkündür. Hemşireliğin tarihsel süreci incelendiğinde zamanın ruhuna göre hemşireliğe anlamlar verildiği ve değerler yüklendiği görülmektedir. Özellikle hemşireye ihtiyacın arttığı savaş, salgın ve afet gibi durumlarda hemşireliğe ve hemşireye verilen değer de arttığı görülmektedir. Bu duruma günümüzde yaşanan pandemi süreci de bir örnek teşkil etmektedir. Öğrenciler tarafından kullanılan battaniye ve hazine metaforlarının hemşireliğe atfedilen değeri yansıttığı söylenebilir. Özellikle bir öğrencinin "Hemşire battaniye gibidir; çünkü yazı sağlığa kışı hastalığa benzetirse; kışın ihtiyacın olur yazın umurunda olmaz." (K15) şeklinde ifade ettiği battaniye metaforu, hemşireliğe ihtiyaç

duyulduğunda verilen değer arttığına güzel bir örnektir. Özmen ve ark. (2016) ile Özveren ve ark. (2018)'in çalışmalarında da farklı metaforlarla hemşirelik mesleğinin ihtiyaç duyulan, insan için vazgeçilmez, önemli bir meslek olduğunu vurgulanmaktadır.

Metaforlar aynı zamanda hemşirelik imajı ile ilgili bilgiler de vermektedir. Kale ve Çiçek'in (2015) hemşirelerle yaptığı çalışmada katılımcıların %30'u hemşirelik mesleğini olumlu metafor ile %48,9'u olumsuz metafor ile açıklarken; Gökdere Çınar'ın (2019) çalışmasında katılımcıların %82'si hemşirelik mesleği ile ilgili olumlu metaforlar kullanmışlardır. Özmen ve ark. (2016) çalışmasında öğrencilerin hem olumlu metaforlar kullandığı hem de hemşireliğin olumsuz mesleki imajına da vurgu yaptıkları belirtilmektedir (Gökdere Çınar 2019). Bu çalışmada ise öğrencilerin mesleğe bakış açısının olumlu olduğu, hemşire kavramını genellikle olumlu metaforlarla açıkladıkları, olumsuz olarak yorumlanabilecek sadece iki metafor (futbol topu ve hizmetkar) kullandıkları dikkat çekmektedir. Öğrencilerin mesleği olumlu metaforlarla tanımlamasında %75,4'ünün mesleği isteyerek seçmesinin etkisinin olduğu da düşünülmektedir. Öğrencilerin kullandıkları olumsuz metaforlar ise klinik uygulamalarda edindikleri olumsuz deneyimlerin yansıması olarak yorumlanmıştır.

Hemşirelik öğrencilerinin mesleğe yönelik algıları, öğrenim gördükleri sınıflara göre değişiklik göstermektedir. Yapılan çalışmalar, birinci sınıf öğrencilerinin mesleğe yönelik algılarının toplumsal bakıştan etkilendiğini, altüstistik inançlara, şefkat, merhamet gibi bakım kavramlarına, son sınıf öğrencilerinin ise mesleğin kuramsal ve teknik boyutuna odaklandığını göstermektedir (Cook ve ark. 2003; Safadi ve ark. 2011; Tennant 1999). Toplumda hemşireliğin daha az profesyonel bir meslek olduğu, hemşirelerin hekim yardımcısı olduğu gibi olumsuz bir algı bulunmaktadır (Winslow 1984; Wurzbach 1999). Özpancar ve ark. (2008) çalışmalarında hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin büyük bir kısmının (%66,3) hemşireleri hekim asistanı olarak gördüğünü belirtmiştir. Benzer şekilde Özveren ve ark. (2016) ile Çıtak Tunç ve ark. (2010)'un birinci sınıf öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarda da hemşire hekim yardımcısı olarak nitelendirilmiştir. Sapountzi-Krepia ve ark. (2007)'nin çalışmasında da hemşirelik öğrencilerinin ve hemşirelerin bir kısmının hemşireleri hekimin sağ kolu

olarak tanımladıkları görülmektedir. Genellikle birinci sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmalarda öğrencilerin toplumsal bakış açısını yansıtan kavramlar ya da metaforlar kullanıldığı, bu çalışmada olduğu gibi ilerleyen sınıflarda algının değiştiği söylenebilir. Çalışmamızda öğrenciler hekim yardımcısı metaforunu kullanmamışlardır. Bu farklılık, öğrencilerin mesleki algılarının eğitim sürecinde değişime açık olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda eğitimle hemşirelik algısı değişse de öğrencilerin mesleğe bakış açısının toplumsal algılardan etkilendiğini de söylemek mümkündür. Bu veri, öğrencilerin toplumdan edindikleri mesleki algılarının eğitimle olumluya dönüştürülmesi ve profesyonelleşme süreçlerine katkı sağlaması açısından önemli bulunmaktadır.

Metaforlar, olaylara ve deneyimlere ilişkin algımızı etkileyebilir. Hemşirelikle ilişkilendirilen metaforlar hemşireliği yansıtmaktadır. Örneğin, hemşireleri meleğe benzetmek, bakma, koruma ve hizmet etme gibi hemşirelik rollerine dikkat çekerken aynı zamanda hemşirelere insanüstü güçler de yüklemektedir. Çalışmamızda literatürle de uyumlu olarak öğrencilerin hemşireleri çok çalışan, çalışma koşulları ağır, yoğun tempoda ve düzensiz çalışan, görev, yetki ve sorumlulukları net olmadığı için her işi yapan ya da yapması beklenen, her işe yetişmeye çalışan, şefkatli, sabırlı, fedakâr, umut veren, güven duyulan, kutsal bir meslek olarak görmektedir (Gunawan ve ark. 2018; Kale ve Çiçek 2015; Özmen ve Çetinkaya 2016; Özveren ve ark. 2018; Saldamlı ve Andsoy Işık 2017). Aynı zamanda metaforlar, sağlık hizmetlerinde hemşireliğin rolleri ve sorumlulukları hakkında farklı fikirleri de yansıtmaktadır (Burkhardt ve Nathaniel 2019). Hemşirelik mesleğini tanıtmak için metaforlardan faydalanılabilir. Rolfe'un (2019b) da belirttiği gibi hemşirelik mesleğinde yeni, iyi yapılandırılmış, hemşireliğin özünü ve mesleki rollerini yansıtan metaforlara ihtiyaç bulunmaktadır.

SONUÇ

Araştırma sonucunda, hemşirelik öğrencilerinin hemşire kavramına yönelik metaforik algılarının oldukça geniş olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenciler hemşire kavramını açıklamak için anne, melek, su, güneş, ağaç gibi çok çeşitli metaforlar kullanmışlardır. Öğrencilerin ürettikleri metaforlardan hareketle hemşirelik algılarının genel olarak olumlu yönde

olduğu, öğrencilerin hemşireliğe geleneksel bakış açısını yansıtan metaforların yanında mesleğin profesyonelliği için önemli olan hemşirelik rollerini ve hemşirelik değerlerini de yansıtan metaforlar kullandıkları görülmüştür.

Öğrencilerin sahip oldukları mesleki algıları ortaya koymak, onları mesleğe hazırlamak ve olumlu bakış açısı kazanmalarını sağlamak, mesleğin gelişimi açısından önemlidir. Bu nedenle benzer şekilde çalışmalarla hemşirelik öğrencilerinin hemşire kavramına yönelik algılarının ortaya çıkarılması, çalışmaların farklı zamanlarda farklı gruplarla tekrarlanması önerilmektedir. Ayrıca hemşirelik eğitiminde hemşirelik eğitiminde metaforlardan yararlanılması ve hemşirelik rollerini tam olarak yansıtan yeni metaforlar üretilmesi önerilmektedir.

YAZARLIK KATKISI

Hipotez Oluşturma: ŞY, GÖG; Planlama ve Organizasyon: ŞY, GÖG; Veri Toplama: ŞY; Veri Analizi/İstatistik: ŞY, GÖG; Makale Yazımı: ŞY, GÖG

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

FİNANSAL DESTEK

Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Çıtak Tunç G, Akansel N ve Özdemir A. (2010). Hemşirelik ve sağlık memurluğu öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörler. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi, 3(1): 24-31. <http://library1.nida.ac.th/termpaper6/sd/2554/19755.pdf>
- Cook SH ve Gordon MF. (2004). Teaching qualitative research: A metaphorical approach. Journal of Advanced Nursing, 47(6): 649-655. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2004.03153.x>
- Cook TH, Gilmer MJ ve Bess CJ. (2003). Beginning students' definitions of nursing: An inductive framework of professional identity. Journal of Nursing Education, 42(7): 311-317. <https://doi.org/10.3928/0148-4834-20030701-08>
- Costello AN. (2017). Professional nursing values : Accounts of the witnessed by. The University of Southern Mississippi.
- Czechmeister CA. (1994). Metaphor in illness and nursing: a two-edged sword. A discussion of the social use of metaphor in everyday language, and implications of nursing and nursing education. Journal of Advanced Nursing, 19(6): 1226-1233.

- <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1994.tb01208.x>
- De Guerrero MCM ve Villamil OS. (2002). Metaphorical conceptualizations of ESL teaching and learning. *Language Teaching Research*, 6(2): 95-120. <https://doi.org/10.1191/1362168802lr1010a>
- Demir C ve Karakaş Yıldırım Ö. (2019). Türkçede metaforlar ve metaforik anlatımlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4):1085-1096. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.599335>
- Fagin C ve Donna D. (2000). *Nursing as metaphor*. In *Nursing in the Public Eye*. Springer Publishing Company.
- Gökdere Çınar H. (2019). Analysis of metaphors for basic concepts of nursing students. *Annals of Medical Research*, 26(7): 1333-1339. <https://doi.org/10.5455/annalsmedres.2019.04.231>
- Gunawan J, Aunguroch Y, Sukarna A, Nazliansyah, ve Efendi F. (2018). The image of nursing as perceived by nurses: A phenomenological study. *Nursing and Midwifery Studies*, 7(4): 180. https://doi.org/10.4103/nms.nms_24_18.
- Holly KS ve DeGazon C. (2008). Integrating the core professional values of nursing: a profession, not just a career. *J Cult Divers*, 15(1): 44-50.
- Kale E ve Çiçek Ü. (2015). Metaphor perceptions of nurses about their own profession. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 142-151. <https://doi.org/10.5222/shyd.2015.142>
- Karataş Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 62-80.
- Lakoff G ve Johnsen M. (2003). *Metaphors we live by* London. The University of Chicago Press.
- Levine PM. (2005). Metaphors and images. *Kappa Delta Pi Record*, 172-175.
- Burkhardt AM, Nathaniel AK. (2019). Empowerment for nurses. In *Ethics and Issues in Contemporary Nursing*. Elsevier - Health Sciences Division.
- Özmen D, Çetinkaya A. (2016). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin mesleki algılarına yönelik nitel bir çalışma. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 18(1): 1307-9557.
- Özpancar N, Aydın N ve Akansel N. (2008). Hemşirelik 1. sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleği ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi. *C.U. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(3): 9-17.
- Özveren H, Özden D ve Gülnar E. (2018). Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin hemşirelik algısı: Bir metafor analizi. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 27(2): 162-169.
- Palmquist RA. (2001). Cognitive style and users' metaphors for the web: An exploratory study. *Journal of Academic Librarianship*, 27(1): 24-32. [https://doi.org/10.1016/S0099-1333\(00\)00205-6](https://doi.org/10.1016/S0099-1333(00)00205-6)
- Rolfe G. (2019a). Big Ideas: New Metaphors for Nursing: The Nurse as Gardener. *Nurse Education Today*, 73: 102-104.
- Rolfe G. (2019b). Big Ideas: New metaphors for nursing (1): The nurse as musician. *Nurse Education Today*, 72(1): 97-99. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.10.016>
- Safadi RR, Saleh MYN, Nassar OS, Amre HM ve Froelicher ES. (2011). Nursing students' perceptions of nursing: a descriptive study of four cohorts. *International Nursing Review*, 58(4): 420-427. <https://doi.org/10.1111/j.1466-7657.2011.00897.x>
- Saldamlı A ve Andsoy Işık I. (2017). Cerrahi hemşirelerinin cerrahi hemşireliğine ilişkin metafor algıları. 2. Uluslararası 10. Ulusal Türk Ameliyathane ve Cerrahi Hemşireliği Kongresi, 583-584.
- Sapountzi-Krepia D, Psychogiou M, Sakellari E, Kostandinidou A ve Dimitriadou A. (2007). How greek nurses and nursing students define nursing: a qualitative content analysis. *Health Science Journal*, 3: 1-10.
- Tennant SM. (1999). Nursing to care or caring to nurse: a qualitative investigation of perceptions of new recruits. *Nurse Education Today*, 19(3): 239-245. [https://doi.org/10.1016/S0260-6917\(99\)80009-4](https://doi.org/10.1016/S0260-6917(99)80009-4)
- Winslow GR. (1984). From loyalty to advocacy: A new metaphor for nursing. *The Hastings Center Report*, 6: 32-40.
- Wurzbach ME. (1999). The moral metaphors of nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 30(1): 94-99. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1999.01053.x>
- Yıldırım A ve Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz Gören Ş ve Yalım NY. (2016). Hemşirelik tarihinde bir öncü " Safiye Hüseyin Elbi". *Lokman Hekim Dergisi*, 6(2): 38-45.